

ОПИСАНИЕ НА ПРОСТАТА СИНТАКТИЧНА ГРУПА V → PR

РУСКА СТАНЧЕВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

rustancheva@gmail.com

В статията се представя взаимодействието между глагола и предлога при свързването им в проста синтактична група. Обект на описанието са разновидностите на тази група, установени с помощта на две лингвистични техники: конотация и акомодация. Анализирани са четири разновидности на групата V → Pr, въз основа на което се правят обобщения, свързани: а) с иновации в книжовния език; б) със силата на акомодацията на предлози от глаголи; в) с постулиране на омонимия при предлога *от*; г) с обратната акомодация – когато предлози акомодират глаголи – *морфологично* (при категорията *време*) или *лексикално* (при категорията *вид*).

Ключови думи: глагол, предлог, синтаксис, конотация, акомодация, български език

A DESCRIPTION OF THE SIMPLE SYNTACTIC GROUPS FORMED BY A VERB AND A PREPOSITION (V → PR)

RUSKA STANCHEVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

rustancheva@gmail.com

The article deals with the interaction between verbs and prepositions that form simple syntactic groups (V → Pr). The object of description are the group's variants as established by means of two linguistic techniques: connotation and accommodation. The author analyses four subtypes of the group and offers her conclusions with respect to: (a) innovations in the standard language; (b) the extent of the accommodation of prepositions to verbs; (c) the stipulation of homonymy of the preposition *от*; (d) reverse accommodation – observed where prepositions accommodate verbs – morphologically (in the category of tense) or lexically (in the category of aspect).

Keywords: verbs, prepositions, syntax, connotation, accommodation, Bulgarian language

Въведение

Една от основните цели на синтактичното описание в проекта *Нормативна граматика* е изследването на простите синтактични групи чрез ус-

тановяването на проявите на конотация и акомодация в тях. Това позволява да се опишат по-подробно и по-прецизно редица формални зависимости между главния и подчинения член в групите с различен граматичен състав. Наред с това смятаме такъв тип формално описание за надеждна основа за идентифицирането на редица нормативни проблеми в областта на граматичните норми. На първо място това е необходимостта от кодификация на граматични норми, които до момента са останали извън кодифицирания граматичен комплекс. Второ, описанието на простите синтактични групи дава възможност и за преглед на граматичната дублетност в две посоки: а) извеждане на остарели (нефункционални) граматични форми и премахване на дублетността в конкретни пунктове и б) допускане на нови дублети предвид устойчивостта и системността на граматични иновации в други пунктове. Така синтактичното описание отдолу нагоре – т.е. от проста група към разширена група и изречение – подпомага кодификацията да изпълнява основната си функция – да поддържа гъвкавата стабилност на книжовния език в областта на граматичната норма.

Предмет на описание в тази работа е простата синтактична група с главен член глагол и подчинен член предлог (V → Pr). Обект на описанието са разновидностите на тази група, установени с помощта на две лингвистични техники: конотация и акомодация. При описанието на разновидностите на V → Pr се следва формално-синтактичният модел на Зб. Салони и М. Швиджински (вж. Saloni, Świdziński 2007).

Използването на понятията конотация и акомодация като основни инструменти за описанието на простите синтактични групи (вж. Saloni, Świdziński 2007), както и на групата V → Pr в частност, предполага съвсем накратко да се изясни съдържанието им в рамката на формалното синтактично описание, възприето в *Нормативната граматика*. Както е добре известно, и двете понятия се използват нееднозначно в лингвистиката, доколкото съдържанието, влягано в термините *конотация* и *акомодация*, е в зависимост от методологическата рамка на конкретното изследване (вж. по-подробно у Zagon 2012). В проекта *Нормативна граматика*, към който принадлежи и настоящата работа, понятието *конотация* се разбира в духа на К. Бюлер (Bühler 1934, цит. по Бюлер <https://refdb.ru/look/2111105-pall.html>), според когото: „Във всеки език съществуват сходни избирателни връзки: наречието се стреми към своя глагол, същото се наблюдава и при останалите части на речта [...] казано иначе, думите от определен клас отварят около себе си едно или повече вакантни места (Leerstellen), които трябва да бъдат запълнени с думи от определени други класове. Имаме предвид важния, известен още на схоластите факт на *конотацията* (connotatio) [...] – още едно важно и общо средство на контекста“. В съответствие с казаното, може да се обобщи, че като елемент от граматичното значение на лексемата конотацията представя *синтактичния капацитет (потенциал) на лексемата*¹.

Съществено за описанието на съставящите простата синтактична група е и понятието *синтактична акомодация*, разбираана от нас като граматично въздействие на една синтактична единица върху друга при свързването им, т.е. като приспособяване на една синтактична единица (словоформа на лексема) към изискванията на друга в синтактичната конструкция, при което се произвежда граматически правилна фраза (вж. по-подробно у Станчева, Александрова/Stancheva, Aleksandrova 2021; Станчева/Stancheva 2021). Както посочват Зб. Салони и М. Швиджински, *конотацията на предлози от глаголи* т.е. предлоговостта (*przyimkowość*) е „речникова селективна категория на глаголните лексеми“. Нейни стойности са общоприетите названия на предлозите, като конотираните от глаголи предлози най-често са едноелементни (Saloni, Świdziński 2007: 130). Наред с това двамата автори отбелязват, че в редица случаи конотативните и акомодационните взаимодействия са свързани. Подчертават също, че докато *конотацията* е изискуемост за физическо наличие на определена синтактична единица, *акомодацията* е изискването на определена граматична или лексикална характеристика на някоя от единиците в простата група спрямо другия ѝ член (Saloni, Świdziński 2007: 112). Казано иначе, неизпълняването на конотативното изискване води до елиптичност (непълнота), докато неизпълняването на акомодационно изискване поражда неграматичност. Като техники на свързването на лексемите в прости групи, конотацията и акомодацията свидетелстват, че изборът на лексема или на нейна форма не е свободен, а е строго регламентиран и се диктува от системните правила на езика.

Диагностичен инструмент за установяване на синтактичната конотация е тестът за редукция, а на синтактичната акомодация – тестът за субституция.

Понятията конотация и акомодация като инструменти за описанието на простите синтактични групи позволяват да се конструират и възможните разновидности на всяка от групите с различен граматичен състав, които теоретично могат да се сведат до четири (Saloni, Świdziński 2007: 112), а именно:

- наличие на акомодация и конотация в групата (+a, +k)
- липса на акомодация и конотация в групата (-a, -k)
- липса на акомодация при наличие на конотация в групата (-a, +k)
- наличие на акомодация при липса на конотация в групата (+a, -k).

1. Описание на членовете на групата V → Pr

1.1. Глаголите и предлозите като граматични класове

За целите на анализа по-нататък ще поясним, че в *Нормативната граматика* глаголите се дефинират формално като граматичен клас лексеми, които се изменят при морфологичната категория *време*. Във връзка с описанието на групата V → Pr ще добавим, че в граматичната традиция две от

граматичните характеристики на глаголите се извеждат въз основа на синтактичното им поведение при свързването им със съществителни имена. Така подялбата на глаголите на *лични* и *безлични* е въз основа на признака *свързва ли се глаголт със съществително в конгруентна (съгласувана) група*. Според техниката на свързването на глаголите със съществителни в несъгласуваната (неконгруентната) група пък се обособяват подмножествата на *преходни (транзитивни)* и *непреходни (интранзитивни)* глаголи.

Предлозите в *Нормативната граматика* се дефинират като граматичен клас неизменяеми лексеми със свързваща функция, т.е. предлозите се разглеждат като отворен клас самостоятелни единици, а не като затворен клас от несамостоятелни единици, чието значение според Академичната граматика „не може да се разглежда извън словосъчетанието“ (ГСБКЕ/GSBE 1982: 414). От гледна точка на синтактичните си свойства предлозите могат да участват в прости групи с глаголи, имена и наречия и за разлика от релаторите и съюзите не свързват изречения (Малчиева/Maldžieva 2009, Малджиева/Maldzhieva 2017). Ще добавим, че от позициите на историческата перспектива спрямо езика в литературата се посочва, че в резултат от прехода към аналитизъм предлозите в съвременния български език придобиват особено важно значение (ГСБКЕ/GSBE 1982: 415), тъй като е налице „засилената роля на предлозите в строежа на българското изречение“ (Нидолова/Nitsolova 2008: 451).

От гледна точка на обхвата на синтактичната съчетаемост в групата V → Pr е необходимо да се посочи, че всички единици от класа на глаголите могат да участват като главен член в простата синтактична група V → Pr (лични и безлични, преходни и непреходни), а на свой ред и всички предлози (прости и съставни) могат да участват като подчинен член в нея.

1.2. Иновации в рамките на групата V → Pr

От нормативна гледна точка и в двата граматични класа – членове на разглежданата проста група – се отчита динамика в синхронията. Тя се изразява както в попълването на двата класа с нови лексикални единици, така и в по-слабо изразеното отпадане от книжовната лексика на глаголи и предлози². Второ, налице е и процес на функционално преобразуване на прости групи с предлог (основно с наречие и съществително) в съставни предлози. Такива са напр. *по повод*, *по случай*, *паралелно на*, *паралелно с*, *успоредно на*, *успоредно с*, *отделно от*, *водоравно на*, *перпендикулярно на*, *отвесно на*, *обратно на*, *досуц като*, *подобно на*.³

Ще се спрем накратко и върху описанието на две граматични иновации в обхвата на групата V → Pr в най-новата ни граматична ни литература от последните три десетилетия. Такъв характер имат две явления – елиминирането на предлог *на* при удвояването на допълнението и образуването на нови преходни глаголи от непреходни.

Изпускането на предлога *на* при удвояване на допълнението в изречението се отбелязва в редица по-нови изследвания (вж. Ангелова/Angelova 1994; Джонова, Велкова/Dzhonova, Velkova 2014; Тишева/Tisheva 2014, 2019; Vakareliyska 1994, 2002). Заслужава внимание изводът на С. Вакарелийска, основан на две анкетни изследвания с разлика от почти 10 г., че употреби от типа *мен ми е все едно* вм. *на мен ми е все едно*; *нас ни казаха* вм. *на нас ни казаха* и пр. „постепенно стават част от съвременната българска разговорна реч“ (Vakareliyska 2002: 189) предвид повишаването на толерантността към тях от страна на носителите на езика. Ето защо условията, при които се наблюдава явлението, придобиват особена важност. Те са обобщени от Й. Тишева (Тишева/Tisheva 2019: 83–84), а именно: в началото на просто изречение; при контактено разполагане на пълната и кратката местоименна форма като елементи на удвоеното допълнение; основно при безлични глаголи; най-вече в спонтанна устна или писмена реч, но не и в официални предварително подготвени (писмени) изказвания. Причините за явлението се търсят във високата степен на граматикализация на предлога *на*, довела според Ст. Буров до „изтъркване“, „изхабяване“, „умора в употребата“ на формата или конструкцията (Буров/Burov 2015), както и в граматичната редундантност на предлога *на* в глаголни групи „със задължителен маркер на падежа на допълнението“ (Тишева/Tisheva 2019: 89).

Другият процес, имащ отношение към описанието на групата $V \rightarrow Pr$, е характеризираният като устойчива тенденция активно образуване на преходни глаголи от непреходни основно чрез техниката на дерективацията (вж. Иванова/Ivanova 1983; Армянов/Armyanov 1985; Баракова/Barakova 1999; Пантелеева/Panteleeva 2005, 2006; Буров/Burov 2015; Костова/Kostova 2018; Рабовянова/Rabovyanova 2021). Наблюденията се основават на редица употреби, смятани за устойчиви предимно в устната книжовна реч, но регистрирани и в професионалната реч, а и в езика на медиите. Като илюстрация на този процес се посочват съчетания като: *боря противника* вм. *боря се с противника*; *бягам дистанцията* вм. *бягам на дистанция*; *жадувам тишина* вм. *жадувам за тишина*; *катеря стени* вм. *катеря се по стени*; *кимвам глава* вм. *кимвам с глава*; *спускам пистата* вм. *спускам се по пистата*, *страхува ме летенето* вм. *страхувам се от летенето*; *тракам зъби* вм. *тракам със зъби*, *усмихвам хората* вм. *усмихвам се на хората* и пр. Наред с това тенденцията към транзитивация се отбелязва като характерна не само за български, а и за редица европейски езици. Анализирайки наблюдаваната граматична иновация, Н. Костова стига до извода, че този процес води „единствено до формални промени в глаголната система (появяват се нови глаголи), но не се изменя семантичната система на българския език (новите глаголи изразяват вече съществуващи значения)“ (Костова/Kostova 2018: 69). Явлението според авторката трябва да се разглежда като резултат от закона за икономия в езика, поради което

тя е склонна да смята, че е въпрос на време новите преходни глаголи да влязат в кодифицираната норма.

Можем да обобщим (от позициите на формалното синтактично описание), че в двата описвани в литературата случая се наблюдават съответно: съкращаване на конструкцията от две прости групи $V \rightarrow Pr \rightarrow N$ до една група $V \rightarrow N$ при удвояване на допълнението, както и възникване на паралелни глаголни двойки от непреходен и преходен глагол с различна синтактична конотация ($V \rightarrow Pr$ и $V \rightarrow N$).

1.3. Конотацията в групата $V \rightarrow Pr$

От гледна точка на конотацията редица глаголи конотират предлози, но всички глаголи в български се свързват с предлози и без да ги конотират. Като подчинен член в групата $V \rightarrow Pr$ предлозите могат да са конотирани или неконотирани от глагола, въз основа на което могат да бъдат разпределени в две групи: а) предлози, които могат да са конотирани от глаголите и б) предлози, които са винаги неконотирани от глаголите.

Наблюденията дават основание към конотираните да се отнесат следните предлози: *в (във), върху, до, до над, до под, за, зад, из, извън, иззад, измежду, изпод, като, край₂, към, между, на, над, накрая на, наред₂, о, около, от, отвъд₁, открай, отсам₁ оттатък₁, по, по към, покрай, помежду, посред, пред, предвид, през, при, против, с (със), след, сред, срещу*. В зависимост от лексикалното значение на глагола, с който се свързват, посочените по-горе предлози обаче могат да бъдат и неконотирани.

Срв. напр. *Гълъб влетя в стаята* (предлогът *в* е конотиран от глагола *влетя*).

Тя замина за Бургас в петък (предлогът *в* не е конотиран от глагола *замина*).

Към винаги неконотираните предлози спадат: *без, благодарение на, ведно с, вследствие на, въз основа на, въпреки, допреди, докъм, до сред, заедно с, заради, както, колкото, навръх, наред с, насаме с, отделно от, относно, отпреди, паралелно с, паралелно на, по за, по на, подобно на, по повод, поради, по случай, посредством, преди, пропорционално на, противно на, свръх, редом с, според, спрямо, съгласно, съгласно с, съобразно, съобразно с, у, успоредно с, успоредно на, чрез*.

1.4. Акомодацията в групата $V \rightarrow Pr$

За групата $V \rightarrow Pr$ е характерна лексикалната акомодация на предлога от глагола, доколкото предлозите са неизменяем клас лексеми. Тя се изразява в това, че когато конотира предлог, главният член глагол в групата може да изисква точно определен предлог. Както ще стане ясно по-нататък, смятаме, че има случаи на обратна акомодация, т.е. подчиненият член предлог също може да акомодира глагола (вж. 2.4.). Наред с това обаче е необходимо да се отбележи, че в редица случаи е трудно да се определи дали в двете разновидности на групите с конотиран от глагола предлог е налице или не ако-

модация на предлога, доколкото едни конотирани от глаголите предлози изместват други такива предлози в употребата и нерядко два (а и три) предлога се конкурират при съчетаването си с глаголи. В такива случаи постулираме нестабилна акомодация, която отдаваме на аналитичния характер на българския език, водещ и до десемантизация на предлозите вследствие на изчезването на падежите от именното формоизменение.

2. Разновидности на синтактичната група $V \rightarrow Pr$

В групата $V \rightarrow Pr$ се реализират всичките четири възможни разновидности на простите групи с оглед на наличието на конотация и акомодация в тях, които бяха посочени по-горе, а именно:

$V \rightarrow Pr +a, +k$

$V \rightarrow Pr -a, +k$

$V \rightarrow Pr -a, -k$

$V \rightarrow Pr +a, -k$

Ще посочим още, че настоящото описание на разновидностите на групата $V \rightarrow Pr$ няма за цел да прави пълен списък на реализациите на всяка разновидност, а да даде достатъчно пълна тяхна илюстрация.

2.1. Характеристики на синтактичната разновидност $V \rightarrow Pr +a, +k$

Тази разновидност на групата $V \rightarrow Pr$ включва глаголи, които като главен член конотират предлог и го акомодират лексикално. Обособяват се две групи глаголи:

- Глаголи, които конституират една проста група с предлог (конотиран и акомодиран лексикално).
- Глаголи, които конституират повече от една проста група с предлог, като във всяка от групите $V \rightarrow Pr$ предлогът е конотиран и акомодиран лексикално.

2.1.1. Глаголи, които образуват само една проста група с конотиран и акомодиран предлог

а) **Глаголи, които конотират и акомодират предлог *в*.** Това са основно глаголи с представка *в-*. Тук могат да се отнесат глаголи като: *вбивам в, вглеждам се в, вглъбявам се в, вграждам в, вдавам се в, вживявам се в, взирам се в, вкарвам в, вклинявам се в, влетя в, влюбвам се в, вкопчвам се в, вмествам се в, внедрявам в, впивам (се), вслушвам се в, встъпвам в, втрещвам (се) в, въплътя се в, вярвам в, забегна в, кълна се в, прицелвам се в, целя се в, съмнявам се в* и др. Акомодацията на предлога *в* от глаголи може да се окачестви като стабилна и в този смисъл, когато предлогът *в* е конотиран и акомодиран от глагола, е в сила наблюдението в Академичната граматика, че: „На повечето глаголни представки и днес отговарят тъждествени предлози и често тяхната употреба е паралелна: глаголните представки изискват предлог – омоним или синоним“ (ГСБКЕ/GSBKE 1982: 413).

б) Глаголи, които конотират и акомодират предлог върху. Тук спадат едва няколко глагола: *връхлитам върху (на)*, *изливам върху*, *наблягам върху (на)*, *надграждам върху*, *наметна върху (на)*, *нахвърлям се върху (на)*, *натрупвам върху (на)*, *отлага се върху (на)*, *отразявам се върху (на)*. Като нормативен проблем е необходимо да се посочи наблюдаваното изместване на предлога *върху* от предлога *на* поради граматикализацията на *на*. С други думи, акомодацията на предлога *върху* от глаголи изглежда проблематична.

в) Глаголи, които конотират и акомодират предлог до. Това са основно глаголи с представка *до-*: *добера се до*, *доближа до*, *довлека се до*, *докопам се*, *долазвам до*, *долепя се до*, *допирам се до*, *достигам до*, *дотичвам до*, *докуцуквам до*, *доплувам до*, *прибягвам до/към*, *отскачам₂ до*, *стигам до* и др. Акомодацията на предлога *до* от глаголи – подобно на акомодацията на предлога *в* – също е стабилна поради съотносимостта на глаголната представка *до-* с предлог *до*.

Съставните предлози *до над* и *до под* са акомодирани според нас само от глаголите *достигам* и *достигна*.

г) Глаголи, които конотират и акомодират предлог за. Множеството на глаголите с акомодация на предлога *за* е сравнимо количествено с множеството на глаголите, акомодиращи предлог *на*, както и на тези с акомодация на предлог *от*. Като обяснение на този факт можем да приемем наблюдението в Академичната граматика, че това се дължи на граматикализацията на предлога *за* (ГСБКЕ/GSBКЕ 1982: 414). Глаголи, които акомодират лексикално предлог *за*, са: *грижа се за*, *допринасям за*, *държа се за*, *забравя за*, *загрижа се за*, *зажадня за*, *закрепвам за*, *закъснявам за*, *заминавам за*, *замисля се за*, *затъжа се за*, *жадувам за*, *копнея за*, *ламтя за*, *мечтая за*, *минавам за (отговорен)*, *мисля за*, *мисля се за (безгрешен)*, *обвинявам за*, *обявявам за*, *обявявам се за*, *отговарям за*, *питам за*, *подготвям (се) за*, *подранявам за*, *притеснявам се за*, *провъзгласявам (се) за*, *разпитвам за*, *смятам за*, *смятам се за*, *страхувам се за*, *тъгувам за*, *хващам (се) за* и др. Акомодацията на *за* от глаголи е устойчива.

д) Глаголи, които конотират и акомодират предлог из. Множеството на глаголите, които акомодират лексикално предлога *из*, е нестабилно. При всички глаголи по-долу е налице синонимна употреба на друг конотиран предлог, синоним на *из*: *блуждая из (в)*, *бродя из (в)*, *витая из (в)*, *лутам се из (в)*, *мотая се из (в)*, *разпръсна се из (по) (в)*, *скитам се из (по) (в)*, *шляя се из (по), (в)*, *щурам се из (по), (в)*. Най-вероятна причина за изместването на *из* от други предлози е, че повечето от посочените глаголи са без представки, а глаголите с представка *из-* в съвременния език най-често акомодират предлог *от*, а не *из* (напр. *избутвам от*, *извеждам от*, *извличам от*, *изисквам от*, *измествам от*, *изскачам от*, *изтривам от* и др.).

е) Глаголи, които конотират и акомодират предлог като. Независимо че групата на тези глаголи е малка, е налице устойчива акомодация, т.е. не се наблюдава изместване на предлога *като* от други предлози. Тук спадат: *виждам се като, изглеждам като, определям се като, прочуя се като, славя се като.*

ж) Глаголи, които конотират и акомодират предлог към. Към тази група се числят основно глаголи с представка *при-*: *добавам към, насочвам се към, подтиквам към, подстрекавам към, препускам към, прибавям към, прибягвам към (до), приближавам към (до), привързвам се към, придвижвам се към (до), придърпам към, придържам се към, призовавам към, приканвам към, приковавам към, прикрепвам към, прилагам към, прилепвам към, приобщавам се към, присламчвам се към, приспособявам се към, присъединявам се към, притисна се към, пристрастя се към, пришивам към, стрема се към* и др. Акомодацията на *към* от глаголи е стабилна.

з) Глаголи, които конотират и акомодират предлог на. От гледна точка на конотацията и акомодацията на предлога *на* е налице ясно изразена граматична омонимия. Въз основа на теста за субституция формално могат да се разграничат два предлога *на* – *на*₁ и *на*₂. Предлогът *на*₁ (наричан по традиция *дативен*) функционира като граматикализирано средство във всички случаи, когато конструкцията $V \rightarrow Pr_{на} \rightarrow N_{го}$, съставена от две прости групи $V \rightarrow Pr_{на}$ и $Pr_{на} \rightarrow N$ е дистрибутивен еквивалент на групата $V \rightarrow N_{му}$. Напр.:

Дадоха на него наградата и Дадоха му наградата.

Редица глаголи конотират и акомодират предлог *на*₁: *вредя, върна, възразявам, вярвам, говоря, давам, дарявам, докладвам, донасям, допадам, дължа, забранявам, заповядвам, изпращам, казвам, моля се, намигам, натравям се, нося, обещавам, оказвам, осигурявам, оставям, отговарям, отказвам, отпускам, пиша, подарявам, подбирам, подмазвам се, позволявам, показвам, помагам, поръчвам, послужа, подказвам, предавам, предлагам, покланям се, посветя (се), поставям, пошушина, предстои (3-личен), предоставям, преотстъпвам, преча, приличам, присмивам се, радвам се, служа, трябвам, услужа, усмихвам се, честитя, чудя се* и мн. др. Както е добре известно, при всички глаголи, акомодиращи *на*₁, е възможно удвояване на предложната конструкция с кратка дателна форма на местоимение съществително. Напр.:

Забраниха на Иван.../ На Иван му забраниха.../ Забраниха му на Иван...

При безличните и 3-личните глаголи от типа *на домъчее ми, доскучее ми, липсва ми, плаче ми се, свиди ми се, спи ми се, струва ми се* и под. свързването с предлога *на*₁ е възможно само при удвояване на допълнението (вж. и Тишева/Tisheva 2019: 82). Срв. напр.:

Доскуча ѝ → Доскуча ѝ на Мария и *На Мария доскуча.

Струва му се лесно → *Струва му се лесно на Иван* и **На Иван се струва лесно*.

Трябват му хора → *Трябват му на Христо хора* и **На Христо трябва хора*.

Групата $V \rightarrow Pr_{на2}$ не е дистрибутивен еквивалент на групата $V \rightarrow N_{му}$. Глаголи с акомодиран предлог $на_2$ са например: *деля на, закача на, залагам на, мириша на, науча на, поканя на, правя се на, преструвам се на, приличам на, ставам₂ на, покатеря се на* и др.

И двата предлога $на_1$ и $на_2$ имат стабилна акомодация от глаголите. Нещо повече, $на_1$ измества $от_2$ и $с$ (вж. т. л) и $с$) по-нататък).

и) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *над*. Това е много малка група глаголи – предимно непреходни глаголи с представка *над-*: *извисявам се над, издигам се над, навеждам се над, надвеса се над, надвивам над, надвисна над, надделявам над, надсмивам се над, прелитам над, прехвърчам над, размишлявам над, стърча над*. Акомодацията на предлога *над* от тези глаголи е стабилна.

й) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *о*. Предлогът *о* в съвременния български книжовен език е изтласкан в периферията на книжовния език от други предлози – *в, до, за, към* (вж. ГСБКЕ/GSBE 1982: 432–433). Може би единственият глагол, който акомодира предлог *о* в съвременния език, е *отъркам се о (в)*, макар и неговата лексикална акомодация да не е стабилна.

к) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *около*. Само за единични глаголи може да се каже, че акомодират предлог *около*. Такива са *обикалям около* и *навъртам се около*. Дори и при тях обаче не може да се твърди, че е налице стабилна акомодация на предлога *около* (срв. *обикалям около/ край/ пред/ зад/ по* и *навъртам се около/ край*). Ето защо смятаме за по-коректно предлог *около* да се отнесе към конотираните, но не и акомодираните от глаголи предлози.

л) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *от*. Смятаме, че от гледна точка на конотацията и акомодацията на предлога *от* е необходимо също да се постулира граматична омонимия, като се обособят функционално два предлога: $от_1$ и $от_2$.

Предлогът $от_1$ функционира като граматикализирано средство в конструкции с форми за страдателен залог на глаголите. В този случай предлогът $от_1$ е неконотиран, но акомодиран от формите на глагола за страдателен залог. Напр.: *Книгата се чете лесно* и *Книгата се чете лесно от малки и големи*.

Законът е приет на второ четене и *Законът е приет от депутатите на второ четене*.

Поради това че предлогът $от_1$ е неконотиран, но акомодиран от страдателните форми, той е в разновидността на групата $V \rightarrow Pr +a, -k$ (вж. и 2.4.).

Омонимният на $от_1$ предлог $от_2$ функционира като конотиран и акомодиран член на групата $V \rightarrow Pr$. За него в определена степен е в сила правилото за паралелна употреба на представки и глаголи. Глаголи с конотация и акомодация на $от_2$ са напр. *абстрахирам се от, боледувам от, боя се от, вземам от, възмуцавам се от, вълнувам се от, възхищавам се от, дразня се от, изисквам от, извличам от, искам от, заслепявам се от, засрамам се от, излизам от, изхождам от, интересувам се от, отделям (се) от, отдръпна се от, отказвам се от, отклоня (се) от, отнема от, отрека се от, отроня се от, отскачам₁ от, отскубна от, отчуждя (се) от, отчупя от, получавам от, примиждавам от, слизам от, срамувам се от, страдам от, страхувам се от, съвземам се от, отскубна (се) от* и др.

Необходимо е да се отбележи, че при някои глаголи от тази група като *вземам, възхищавам се, дразня се, искам, отнемам* е налице неустойчива акомодация на предлога $от_2$ от глагола. В тези случаи се наблюдава конкуренция с граматикализирания предлог $на_1$. Изместването на $от_2$ от $на_1$ според нас преминава през две стъпки. Най-напред това става в конструкцията от двете прости групи $V \rightarrow Pr_{от} \rightarrow N_{мест}$, в които в позицията на N е местоимение – напр. *дразня се → от → него (някого, всеки)*. После конструкцията $V \rightarrow Pr_{от} \rightarrow N_{мест}$ се редуцира до една група: $V \rightarrow N_{му}$. Напр.:

Искам обяснение от него → Искам му обяснение.

Отнеха всичко от тях → Отнеха им всичко.

Възхищавам се от нея → Възхищавам ѝ се.

В такива случаи при удвояване на допълнението е възможна единствено предложната конструкция с $на_1$ – свидетелство, че предлогът $от_2$ при тези глаголи се измества от предлога $на_1$. Напр.:

Възхищавам се от природата и Възхищавам ѝ се на природата → Възхищавам се на природата.

м) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *по*. Към глаголите, които акомодират лексикално предлог *по*, могат да се отнесат: *блъскам по, катеря се по, полепвам по, тропам по, поръсвам по, посипвам (се) по, плъзгам се по, подвеждам се по, спускам се по*. Изведеното като системно в Академичната граматика правило за паралелна употреба на представки и предлози е в сила до голяма степен и при свързването на глаголи с конотиран предлог *по*.

н) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *под*. Тук със сигурност могат да се отнесат малка група глаголи: *подложа₁ под, подвеждам₂ под (отговорност), слизам под*. Изведеното като системно в Академичната граматика правило за паралелна употреба на представки и глаголи при свързването на глаголи с предлог *под* е в сила.

о) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *пред* – към тази група със сигурност могат да се отнесат няколко глагола: *излагам се пред, наклеветя пред, послужи (3-личен) пред, предпочитам пред*.

п) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *предвид*. Тук се отнасят само три глагола: *имам предвид*, *нямам предвид*, *вземам предвид*, при които акомодацията на предлога *предвид* е стабилна. Спорно е обаче дали не става въпрос за устойчиви съчетания.

р) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *през* – това са само глаголи с представки *пре-* и *про-*: *преминавам през*, *прониквам през*, *просмуквам се през*, *промъкна се през*, *прескачам през*, *пресичам през*.

с) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *с*. Това са основно глаголи с представка *с-*, но не само: *бия се с*, *взаимодействам с*, *говоря с*, *замахна с*, *зареждам (се) с*, *заяждам се с*, *злоупотребявам с*, *играя с*, *кимвам с*, *конкурирам се с*, *кърпя с*, *пляскам с*, *прекалявам с*, *примирявам се с*, *разбирам се с*, *режа с ритам с*, *скарям се с*, *смеся с*, *смилам с*, *споделям с*, *смачкам с*, *сражавам се с*, *съветвам се с*, *съобразявам се с*, *състезавам се с*, *сътруднича с*, *съюзявам се с*, *тракам с*, *чистя с* и др. При тях е налице устойчива акомодация на предлога *с* от глагола, в основата на която смятаме, че е системното правило за паралелизъм между глаголната представка и предлога.

Струва си обаче да се посочи, че в употребата се наблюдава все по-устойчиво изместване на предлога *с* при глагола *споделям* от *на₁*. Доказателство е предпочитането на дативната конструкция. Напр.:

Инициативата под наслов „Сподели ми книга, сподели ми знание“ е за размяна на любими книги.

Сподели ми и шегата, че „България е страна, пълна с оптимисти, защото реалистите и песимистите отдавна са я напуснали“.

т) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *след*. Единственото глаголът *следва* (3-личен) акомодира предлога *след*, напр.:

След изложението следваха подписите.

у) Глаголи, които конотират и акомодират предлог *срещу* (*против*). Тук ще разглеждаме конотирания предлог *срещу* като дистрибутивен еквивалент на *против*, доколкото във всички наблюдавани от нас случаи двата предлога са заменими: *боря се срещу*, *воювам срещу*, *въстана срещу*, *протестирам срещу*, *сражавам се срещу*, *обявявам се срещу*.

2.1.2. Глаголи, които конотират и акомодират по два и повече предлози

В тези случаи са налице две или (по-рядко) повече прости групи V → Pr, във всяка от които предлогът е конотиран и акомодиран. Тук се отнасят редица глаголи. Сред тях ще посочим: *благодаря на₁/ за*, *боя се от₂/ за*, *вредя на₁/ с*, *възхищавам се на₁ (от₂)/ за*, *говоря на₁ (с)/ за*, *докладвам на₁/ за*, *завиждам на₁/ за*, *купувам от₂/ за*, *нанасям върху/ с*, *придвижвам се с/ от/ до*, *прониквам през/ в*, *промъквам се през/ в*, *пристигам от/ в/ с*, *продавам на₁/ за*, *пътувам от/ до/ с*, *страхувам се от/ за* и мн. др.

2.2. Характеристики на синтактичната разновидност $V \rightarrow Pr -a, +k$

Глаголите от тази разновидност на групата конотират предлог, без обаче да го акомодират лексикално. Тук могат да се отнесат редица глаголи като: *вися, вървя, дойда, живея, застава, излизам, крия се, лежа, намирам, намирам се, оказвам се, отида, падам, поставям, преминавам, разполагам се, седя, слагам, случя се, стоя, стъпвам, търся, хвърля* и др. Напр.:

Къщата се намира (до, пред, зад, между, при, над, отсам, край и др.) езерото.

Момчето отиде до (пред, зад, под, при и др.) дървото.

Сложихме ключа (в, върху, на, между, под, пред, при, сред и др.) книгите.

2.3. Характеристики на синтактичната разновидност $V \rightarrow Pr -a, -k$

В тази разновидност на разглежданата група участват всички предлози, които винаги са неконотирани (вж. по-горе). Глаголите в тази разновидност на групата могат да се свързват и с предлози, които са конотирани, но от други глаголи.

Хората се отчуждават покрай пандемията.

Той се казва Иван по случайност.

Наричат го Черния без притеснение.

И аз се радвам наред с тях.

Замина за Варна заедно с Елена.

Пораснал си колкото него.

Пее подобно на (като) славеи.

Пристигнаха от Прага по повод конференцията.

Те не дойдоха противно на очакванията.

Влязоха в залата отделно от останалите.

Вървяха по улицата редом с другите.

Говориш както него.

Имам тази книга отпреди теб.

Справиха се въпреки пречките.

Свързах се с него чрез Иво.

2.4. Характеристики на синтактичната разновидност $V \rightarrow Pr +a, -k$

Към тази разновидност на простата група $V \rightarrow Pr$ могат да се отнесат два случая.

2.4.1. Първият случай обхваща формите на глаголите за страдателен залог, които акомодират граматикализирания предлог *от*₁, който беше разгледан вече в 2.1. Напр.:

Аз съм поканен на срещата и Аз съм поканен от Иван на срещата.

Прозорецът е счупен и Прозорецът е счупен от бурята.

2.4.2. При втория случай се наблюдава обратна акомодация, без отново да е налице конотация на предлога от глагола. Подчиненият член предлог

има изисквания при категориите *време* и *вид* на глаголите, с които се свързва. Тук могат да се отнесат предлозите *допреди*, *до след*. При категорията *време* е налице морфологична акомодация на темпорална форма на глагола от предлога, докато при категорията *вид* е налице лексикална акомодация на глагола от предлога.

2.4.2.1. Смятаме, че предлогът *допреди* не се свързва:

а) с форми на глагола за бъдеще предварително време;

Срв. напр.: *Пя (пееше, пя, е пяла, беше пяла, щеше да пее) допреди час* и **Ще е пяла допреди час*.

б) с формите за перфект на глаголи от свършен вид;

Срв. напр.: *Допреди час тя беше решила две задачи* и **Допреди час тя е решила две задачи*.

2.4.2.2. Смятаме, че предлогът *до след* не се свързва:

а) с форми на глаголите за *аорист*, *перфект* и *плюсквамперфект*.

Срв.: *Математикът очаква до след три седмици нов пик на заразените* и **Математикът обяви до след три седмици нов пик на заразените*.

Правителството решава до след два дни за мерките и

*Правителството е решило до след два дни за мерките.

*Ако ти беше решил до след седмица за пътуването, можеше да планираме задачите.

Случаите на обратна акомодация се нуждаят от допълнително прецизиране.

2.5. Конотация и акомодация на предлози от глагола *съм* (*бъда*)

Конотацията прави ясно видима омонимията при *съм* (*бъда*) от гледна точка на граматичните класове, които са конотирани от глагола. $съм_1$ (за екзистенция) конотира име, докато $съм_2$ (намирам се) конотира предлог, а $съм_3$ (състояние) конотира наречие или конотира и акомодира предлог *в*. Срв. напр.:

Котката е бозайник (сива /една) – като илюстрация на $съм_1 \rightarrow N (A)$ (*Num*).

Котката е на/под/върху масата – като илюстрация на $съм_2 \rightarrow Pr$, (с конотиран, но неакомодиран предлог).

Котката е добре – като илюстрация на $съм_3 \rightarrow Adv$ и *Котката е в готовност* – като илюстрация на $съм_3 \rightarrow Pr$ (с акомодация на предлог *в*).

Би могло при това да се заключи, че $съм_2$ (намирам се) се отнася към разновидността $V \rightarrow Pr -a, +k$, групите с предлог при $съм_3$ – към разновидността $V \rightarrow Pr +a, +k$.

3. Словоредни особености в групата $V \rightarrow Pr$

Ако в изречението са възможни прости групи $V \rightarrow Pr$ и $N \rightarrow Pr$ с едни и същи предлог, но се реализира само едната от тях, словоредът се оказва от съществено значение за определянето на това коя от двете предложни групи е реализирана. Срв. напр.:

Всеки от нас очаква нещо ($N \rightarrow Pr-ot$) и **Всеки очаква нещо от нас** ($V \rightarrow Pr-ot$).

А ние с гайдите какво да кажем! ($N \rightarrow Pr-c$) и **А ние какво да кажем с гайдите!** ($V \rightarrow Pr-c$).

Иванов от партера ме повика ($N \rightarrow Pr-c$) и **Иванов ме повика от партера** ($V \rightarrow Pr-ot$).

4. Изводи

Анализът на разновидностите на групата $V \rightarrow Pr$ от гледна точка на конотацията и акомодацията позволява да се направят следните обобщения.

Конотацията на предлози от глаголи е лексикална (речникова) селективна категория на глаголните лексеми с устойчив характер. Наблюдаваната през последните десетилетия тенденция към транзитивация – т.е. от непреходни глаголи, конотиращи предлог, да се образуват нови преходни глаголи, конотиращи име, не променя конотативните свойства на глаголните лексеми, както смятат някои изследователи.

При глаголите, които конотират и акомодират предлог, е налице отслабване на лексикалната акомодация на предлозите *върху, из, около* и *о* от глаголите. Устойчива е акомодацията от глаголи на предлозите *в, за, към, на₁, на₂, от₁, от₂, с, против (срещу)*. В основата на тази стабилност до голяма степен е системното правило за паралелна употреба на глаголни представки и предлози. В последната разновидност на групата (без конотация, но с акомодация) се открояват две явления. Граматикализацията на предлога *от*, акомодиран от страдателните форми на глаголите, е основание да се постулира омонимия при предлога *от* – *от₁* е неконотиран, но акомодиран от страдателните форми на глаголите, а *от₂* е конотиран и акомодиран лексикално от група глаголи (основно с представка *от-*). Второто явление е обратната акомодация – когато неконотирани предлози при свързването си с глаголи могат да ги акомодират – *морфологично* (при категорията *време*) или *лексикално* (при категорията *вид*).

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ За означаването на това синтактично свойство на глаголите Л. Тениер (Tessière 1959) по-късно използва термина *валентност*, добил широка популярност в лингвистиката. Предпочитането на термина конотация в проекта *Нормативна граматика* е свързано с това, че конотацията представя обобщено правилата за граматична изискуемост при свързването на лексеми от различни граматични класове.

² Някои единици от класа на предлозите днес функционират основно в литературни текстове от 19. и началото на 20. в. (напр. *върз, връх, въз, досам, досами, досежно, кръз, наместо, подире*), поради което те се изключват от нашето описание.

³ Академичната граматика ги определя като предложни изрази с характер на устойчиви съчетания, които функционират като предлози (ГСБКЕ 1982: 411).

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелова 1994: *Ангелова И.* Синтаксис на българската разговорна реч. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Армянов 1985: *Армянов, Г.* Български ли е езикът на спортните коментари? – *Български език*, № 2, с. 181–182.
- Баракова 1999: *Баракова, П.* Транзитивация и дерективация на глаголите в българския език. – В: *Език. Литература. Идентичност*. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 455–466.
- Буров 2015: *Буров, Ст.* Тенденции и промени в съвременната българска граматика. – *Български език*, LXII, № 3, с. 7–24.
- ГСБКЕ 1982: *Грамматика на съвременния български книжовен език*. Т. 2. Морфология. Издателство на БАН.
- Джонова, Велкова 2014: *Джонова, М., Й. Велкова.* Фонетични и морфологични особености на устната реч. – В: *Как говори съвременният българин*. Т. 1. Грамматика и устна реч. София, Фондация „Фокус“, с. 104–156.
- Иванова 1983: *Иванова, К.* Универсалният характер на системните грешки и мястото им в изучаването на книжовните езици. – *Български език*, № 3, с. 183–188.
- Костова 2018: *Костова, Н.* Нови употреби на непреходни глаголи като преходни в българския език. – *Български език*, 65 № 3, с. 62–72. doi:10.7546/VL.LXV.18.03.06. <https://www.balgarskiezik.eu/3-2018/Nadezhda-Kostova-RED-62-72-full.pdf>.
- Малчиева 2009: *Малчиева, В.* Българския език. – В: П. Пипер (Ред.). *Јужнословенски језици: Граматичке структуре и функције*. Београд, Београдска књига.
- Малджиева 2017: *Малджиева, В.* Принципи на формалното описание на полисегментните езикови единици в нормативната граматика на българския език. – *Български език*, 64, № 2, с. 7–19. <<https://www.balgarskiezik.eu/2-2017/V-Maldzhieva-7-19-full.pdf>>.
- Ницолова 2008: *Ницолова, Р.* Българска граматика. Морфология. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Пантелеева 2005: *Пантелеева, Хр.* За адаптирането на някои чуждици в съвременния български книжовен език след заемането им от съответния чужд език. – В: *Езиковедски проучвания в памет на проф. Йордан Заимов (1921–1987)*. Материали от националната научна конференция в памет на проф. д.ф.н. Йордан Заимов по случай 80-годишнината от рождението му (София, 3–4 декември 2001 г.). София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, с. 221–224.
- Пантелеева 2006: *Пантелеева, Хр.* За заемките с оглед на съвременната българска езикова ситуация. – В: *Националният език в условията на чужди влияния и глобализация*. София, СУБ, с. 243–251.

- Рабовянова 2021: *Рабовянова, Т.* Всичко е наред с глагола (Иновационните процеси транзитивация и дерективация с цел приписване на каузативност). – *Български език, Приложение 2021*, 68, с. 165–178. <https://www.balgarskiezik.eu/p-2021/10_T_RABROVYANOVA_str_165-178_BG.pdf>.
- Станчева, Александрова 2021: *Станчева, Р., Т. Александрова.* Синтактичната акомодация като езикова техника и инструмент за описание на простите синтактични групи. – *Български език, Приложение 2021*, 68 (), с. 276–294 doi:10.47810/BL.68.21.PR.18. <https://www.balgarskiezik.eu/p-2021/17_RUS_SKA+TANYA_str.%20276-294_BG.pdf>.
- Станчева 2021: *Станчева, Р.* Акомодационни характеристики на простите синтактични групи с граматичен състав съществително и предлог (N – Pr). – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“* (София, 2021 г.), II том, с. 39–48. <https://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2021/06/Sbornik_s_dokladi_CONFIBL2021_tom_2_FINAL.pdf>.
- Тишева 2014: *Тишева, Й.* Синтактични особености на устната реч. – В: *Как говори съвременният българин*. Т. 1. Граматика и устна реч. София, Фондация „Фокус“, с. 157–180.
- Тишева 2019: *Тишева, Й.* Означаване на синтактични отношения: предложни и именни фрази. – *Български език, Приложение 2019*, 66, с. 77–92. doi: 10.7546/BL.LXVI.19.PR.05
- Bühler 1934: *Bühler, K.* Sprachtheorie. Die Darstellungs der Sprache. Jena: Fischer (Цит. по Карл Бюлер Теория языка. <https://refdb.ru/look/2111105-pall.html>).
- Saloni, Świdziński 2007: *Saloni Zb., Świdziński, M.* Składnia współczesnego języka polskiego. Wyd. 2. Warszawa, PWN.
- Tesnière 1959: *Tesnière, L.* Eléments de Syntaxe Structurale. Paris. Moskwa 2012, s. 672–681. https://www.ruslang.ru/doc/melchuk_festschrift2012/Zaron.pdf.
- Vakareliyska 1994: *Vakareliyska, C.* Na-drop in Bulgarian. – *Journal of Slavic Linguistics*. № 2, pp. 121–150.
- Vakareliyska 2002: *Vakareliyska, C.* Na-drop revisited. Omission of the dative marker in Bulgarian double dative object constructions. – In: Janda, L., R. Feldstein, S. Franks (eds.). *Where One's Tongue Rules Well: A Festschrift for Charles E. Townsend* (Indiana Slavic Studies, 13), pp. 165–192.
- Zaron 2012: *Zaron Z.* Konotacja nie jedno ma imię. Wymagania składniowe nazw osobowych, Moskwa, s. 672–681. <https://www.ruslang.ru/doc/melchuk_festschrift2012/Zaron.pdf>.

REFERENCES

- Angelova 1994: *Angelova, I.* Sintaksis na balgarskata razgovorna rech. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Armanyan 1985: *Armanyan, G.* Balgarski li e ezikat na sportnite komentari? – *Balgarski ezik*, N 2, s. 181–182.
- Barakova 1999: *Barakova, P.* Tranzitivatsiya i derefektivatsiya na glagolite v balgarskiya ezik. – In: *Ezik. Literatura. Identichnost*. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, s. 455–466.

- Burov 2015: *Burov, St.* Tendentsii i promeni v savremennata balgarska gramatika. – *Balgarski ezik*, LXII, № 3, s. 7–24.
- Bühler 1934: *Bühler, K.* Sprachtheorie. Die Darstellungs der Sprache. Jena: Fischer (Цит. по Карл Бюлер Теория языка. <https://refdb.ru/look/2111105-pall.html>).
- Dzhonova, Velkova 2014: *Dzhonova, M., Y. Velkova.* Fonetichni i morfologichni osobenosti na ustnata rech. – In: *Kak govori savremenniyat balgarin*. T. 1. Gramatika i ustna rech. Sofia, Fondatsia “Fokus”, s. 104–156.
- GSBKE 1982: *Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik*. T. 2. Morfoloгиya. BAN.
- Ivanova 1983: *Ivanova, K.* Universalniyat karakter na sistemnite greshki i myastoto im v izuchavaneto na knizhovnite ezitsi. – *Balgarski ezik*, N 3, s. 183–188.
- Maldžieva 2009: *Maldžieva, V.* Balgarskiya ezik. – In: P. Piper (Ed.). *Južnoslovenski jezici: Gramatičke strukture i funkcije*. Beograd, Beogradska knjiga.
- Maldžieva 2017: *Maldžieva, V.* Printsipi na formalното opisanie na polisegmentnite ezikovi ediniti v normativnata gramatika na balgarskiya ezik. – *Balgarski ezik*, 64, N 2, pp. 7–19.
- Nitsolova 2008: *Nitsolova, R.* Balgarska gramatika. Morfoloгиya. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Panteleeva 2005: *Panteleeva, Hr.* Za adaptiraneto na nyakoi chuzhditsi v savremenniya balgarski ezik sled zaemaneto im ot saotvetniya chuzhd ezik. – In: *Ezikovedski prouchvaniya v pamet na professor Yordan Zaimov (1921–1987)*. Sofia, Akademichno izdatelstvo “Marin Drinov”, s. 221–224.
- Panteleeva 2006: *Panteleeva, Hr.* Za zaemkite s ogled na savremennata balgarska ezikova situatsiya – In: *Natsionalniyat ezik v usloviyata na chuzhdi vliyaneya i globalizatsiya*. Sofia, SUB, s. 243–251.
- Rabovyanova 2021: *Rabovyanova, T.* Vsichko e nared s glagola (Inovatsionnite protsesi tranzitivatsiya I derefektivatsiya s tsel pripisvane na kauzativnost). – *Balgarski ezik*. Prilozhenie, 68 (2021), c. 165–178. <https://www.balgarskiezik.eu/p-2021/10_T_RABROVYANOVA_str_165-178_BG.pdf>.
- Saloni, Świdziński 2007: *Saloni Zb., Świdziński, M.* Składnia współczesnego języka polskiego. Wyd. 2. Warszawa, PWN.
- Stancheva, Aleksandrova 2021: *Stancheva, R., T. Aleksandrova.* Sintaktichnata akomodatsiya kato ezikova tehnik i instrument za opisanie na prostite sintaktichni grupi. – *Balgarski ezik, Prilozhenie 2021*, 68, s. 276–294, doi: 10.47810/BL.68.21.PR.18. <https://www.balgarskiezik.eu/p-2021/17_RUSSKA+TANYA_str.%20276-294_BG.pdf>.
- Stancheva 2021: *Stancheva, R.* Akomodatsionni karakteristiki na prostite sintaktichni grupi s gramatischen sastav sashtestvitelno i predlog (N – Pr). – In: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsiya na Instituta za balgarski ezik “Prof. Lubomir Andreychin”* (Sofia, 2021), II tom, c. 39–48. <https://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2021/06/Sbornik_s_dokladi_CONFIBL2021_tom_2_FINAL.pdf>.
- Tesnière 1959: *Tesnière, L.* Eléments de Syntaxe Structurale. Paris. Moskva 2012, s. 672–681. https://www.ruslang.ru/doc/melchuk_festschrift2012/Zaron.pdf.
- Vakareliyska 1994: *Vakareliyska, C.* Na-drop in Bulgarian. – *Journal of Slavic Linguistics*. № 2, pp. 121–150.

Vakareliyska 2002: *Vakareliyska, C.* Na-drop revisited. Omission of the dative marker in Bulgarian double dative object constructions. – In: Janda, L., R. Feldstein, S. Franks (eds.). *Where One's Tongue Rules Well: A Festschrift for Charles E. Townsend* (Indiana Slavic Studies, 13), pp. 165–192.

Zaron 2012: *Zaron Z.* Konotacja nie jedno ma imię. Wymagania składniowe nazw osobowych, Moskwa, s. 672–681. <https://www.ruslang.ru/doc/melchuk_festschrift2012/Zaron.pdf>.

✉ Доц. д-р Руска Станчева

Секция за съвременен български език

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113, София, България

✉ *Assoc. Prof. Ruska Stancheva, PhD*

Department of Modern Bulgarian Language

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria

Публикувано: 31 март 2022

Published: 31 March 2022